

ماهیت حقوقی قراردادهای مرتبط با حقوق نرم افزار در حقوق ایران و اتحادیه اروپا

محدثه عابدکهنخاژاله^۱، عطاالله صالحی^۲، محمدرضا امیرمحمدی^۳

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق خصوصی دانشگاه شهید باهنر کرمان

^۲ دکترای حقوق بین الملل، عضو هیئت علمی دانشگاه شهید باهنر کرمان

^۳ دکترای حقوق خصوصی، عضو هیئت علمی دانشگاه شهید باهنر کرمان

نام و نشانی ایمیل نویسنده مسئول:

محدثه عابدکهنخاژاله

mohadeseabed@yahoo.com

چکیده

قراردادهای مرتبط با حقوق نرم افزار از زیر شاخه های مالکیت فکری و عمده ترین مجرای کنونی انتقال فناوری قلمداد می شود. لیسانس اجازه ای است که برای بهره برداری از حقوق انحصاری ناشی از محصولات فکری، توسط مالک آن محصول برای غیر صادر می گردد. در خصوص قانون حاکم بر قراردادهای باید گفت: قرارداد انتقال فناوری به علت طبع بین المللی اش در ارتباط با دو یا چند سیستم حقوقی قرار می گیرد که قانون ملی هر کشور دیدگاه و رویه ای متفاوت و گاه متعارضی دارد ولی آنچه در بیش تر نظام های حقوقی مورد پذیرش قرار گرفته ابتدائاً اصل آزادی قراردادی و تعیین قانون حاکم بر قرارداد توسط طرفین می باشد. لیکن اگر طرفین اسمی از قانون حاکم بر قرارداد نیاورده باشند اختیار تعیین قانون به دادگاه یا داوران تفویض می شود تا شرایط قانون مناسبی که دارای بیش ترین ارتباط با قرارداد است را اعمال نمایند. در اکثر موارد خصوصاً در کشورهای در حال توسعه و کشور گیرنده فناوری، قانون دارای بیش ترین ارتباط با قرارداد محسوب می شود زیرا مقصود اصلی توافق واگذاری فناوری به کشورهای نیازمند می باشد. بی تردید یکی از مهم ترین راه های پیشرفت صنعتی کشورها، واردات تکنولوژی از کشورهای صنعتی و پیشرفته است که قراردادهای از جمله قراردادهای لیسانس، انتقال و توثیق نرم افزار، خالص ترین و متداول ترین این راه ها محسوب می شود. در این مقاله سعی می شود به بررسی تطبیقی ماهیت قراردادهای مرتبط با حقوق نرم افزار در حقوق ایران و اتحادیه اروپا بپردازیم.

واژگان کلیدی: قراردادنرم افزار، بهره برداری، انتقال، توثیق

مقدمه

قرارداد امتیاز بهره برداری قراردادی است که بوسیله آن پدیدآورنده تمام یا بخشی از حق بهره برداری را به یک کاربر واگذار می‌کند. این قرارداد شرایط و حدود حقوق واگذار شده به استفاده کننده را مشخص می‌کند. در حال حاضر سه چیز مورد معامله و دادوستد قرار می‌گیرد، کالا، خدمات و محصولات فکری یا اموال غیرملموس ایده و تفکراتی هستند که ضمن اینکه وجود مادی ندارند اما دارای ارزش بازاری یا تجاری اند و عمدتاً به واسطه ثبت توسط مالک یا دارنده آن اموال به دلیل محرمانه نگه داشتن آنها، تحت حمایت قانون قرار می‌گیرند. مالکیت فکری به طور کلی ناشی از فعالیت‌ها و تراوش‌های فکری در زمینه‌های صنعتی، تجاری، علمی، ادبی و هنری است که اجازه بهره برداری از اثر یا سرمایه گذاری در مورد آن را به پدیدآورنده یا مالک آن می‌دهد. امروزه دستیابی به فناوری پیشرفته موجب برخورداری از مزیت نسبی برای رقابت در بازار است و همین امر باعث به وجود آمدن تقاضا برای فناوری‌های برتر می‌باشد. یکی از مفاهیم مرتبط با فناوری، مالکیت‌های فکری می‌باشد. لذا مالکیت‌های فکری می‌توانند موضوع قراردادهای انتقال فناوری و تبع آن، قراردادهای لیسانس باشند. در مواقعی که پدیدآورنده اثر فکری شخصاً قادر و یا مایل به استیفای حق خویش نیست، با انعقاد قراردادهایی مثل انتقال و یا اجازه‌ی بهره برداری به اعمال حق خویش در خصوص بهره برداری از حق مالکیت فکری را به دیگری واگذار می‌کند. در واقع انعقاد این قراردادها راهی برای تجاری سازی پدیده فکری و ورود آن به صنعت و جامعه می‌باشد.

۱- قرارداد بهره برداری از نرم افزار (لیسانس)

واژه لیسانس، واژه‌ای است خارجی که تاکنون معادل فارسی پیشنهاد نشده است البته برخی از صاحب نظران معادل فارسی «مجوز بهره‌برداری و قراردادن، قرارداد مجوز بهره‌برداری یا قرارداد اعطای مجوز بهره‌برداری» را برای این مجموعه پیشنهاد می‌کنند. بی تردید یکی از مهمترین کارهای پیشرفت صنعتی کشورها، واردات تکنولوژی از کشورهای صنعتی پیشرفته است و قرارداد لیسانس خالص ترین و متداول ترین قرارداد انتقال تکنولوژی محسوب می‌شود. طبق تعریف کتاب راهنمای سازمان جهانی مالکیت فکری قرارداد لیسانس عبارتست از اینکه دارنده اختراع به دیگری اجازه دهد که در مدت مشخص و در قلمروی معین تمام و یا برخی از حقوق مالک اختراع را در خصوص پروانه اختراع اعمال نمایند و در تعریفی اعم، لیسانس به معنای اجازه‌ای است که برای بهره برداری از حقوق انحصاری ناشی از محصولات فکری، توسط مالک آن محصول برای غیر صادر می‌گردد. لیسانس از نوع قراردادهای اعطای مجوزی است که هیچ‌گونه مالکیتی در آن منتقل نمی‌شود و عهده‌ی عهده‌ی است که نباید آن را با قراردادهای انتقال مالکیت اشتباه گرفت. در این نوع از قراردادها هم محدودیت زمانی وجود دارد و هم محدودیت مکانی یعنی باید مدت قراردادهای لیسانس مشخص باشد و همچنین اعطای مجوز بهره‌برداری محدود به مکانی مشخص است. مثلاً لیسانس پروانه ثبت اختراع به مالک آن اجازه می‌دهد که در محل مورد قرارداد، حسب مورد به طور انحصاری از آن استفاده نمود و دیگران را از استفاده از آن منع نماید و در واقع این حق قدرت رقابت را از دیگر رقبا تا حدودی سلب می‌نماید که این امور مهم‌ترین استراتژی‌ها در مذاکره قراردادهای لیسانس می‌باشد.

لیسانس در واقع اجازه‌ای است که برای بهره‌برداری از حقوق انحصاری ناشی از مالکیت فکری، توسط مالک آن محصول برای غیر صادر می‌گردد. در تعریف کتاب سازمان جهانی مالکیت فکری^۱ آمده است که لیسانس عبارت است از اینکه دارنده پروانه اختراع و یا نوع دیگری از مالکیت‌های فکری به دیگری اجازه می‌دهد تا در مدت مشخص، در قلمرویی معین، تمام یا برخی از حقوق مالک پروانه اختراع را در خصوص موضوع پروانه اختراع اعمال نماید.

این قرارداد معادل واگذاری فوری و غیر قابل فسخ مالکیت حقوق انحصاری ناظر به فناوری است که محدود به زمان یا مقید به شرط خاصی نیست. بدین معنا که در قراردادهای فروش، دارنده پروانه اختراع یا اسرار تجاری یا دانش فنی کلیه حقوق قانونی نسبت به آن را به دیگری واگذار می‌کند. به موجب این قرارداد رابطه واگذارنده یا انتقال دهنده^۲ با موضوع حقوق مالکیت فکری قطع گردیده و این حقوق به مالکیت انتقال گیرنده^۳ در می‌آید. این انتقال به موجب قراردادی کتبی به عمل می‌آید که قرارداد انتقال نامیده می‌شود. نظر به شباهت این قرارداد با قرارداد بیع در حقوق ایران آن را قرار داد فروش نیز می‌نامند.

قرارداد فرانسیز:

معادل فرانسیز از جمله امتیاز و حق معنوی قرارداده شده است در فرهنگ لغات مترادف و معادل فارسی واژه‌های امتیاز، امتیاز ویژه، حق ویژه یا اختصاصی و نهایتاً اجازه و اختیار معادل‌هایی هستند که متناسب با فرانسیز مطرح در حقوق مالکیت فکری می‌توانند کاربرد داشته باشند.

در ماده ۲ قانون نمونه موسسه وحدت حقوق خصوصی در خصوص افشای اطلاعات فرانسیز بیان می‌کند: فرانسیز به حق اعطایی از سوی یک طرف به طرف دیگر، در ازای عوض مالی مستقیم یا غیر مستقیم است که وی را مجاز و ملزم به انجام تجارت، فروش کالا یا ارائه خدمات از جانب خود، تحت یک نظام ترسیم شده به وسیله ی فرانسیزدهنده که مشتمل بر دانش فنی و دستیاری است و تا حدود زیادی طریقی را که در آن تجارت فرانسیز باید مورد بهره‌برداری قرارگیرد تعیین می‌کند و شامل کنترل عمده و مستمر بهره‌برداری از سوی فرانسیز دهنده می‌شود و عمدتاً در ارتباط با علامت تجاری، علامت خدماتی، نام تجاری و آرم تعیین شده و از سوی فرانسیزدهنده می‌باشد.

قرارداد فرانسیز توافقی است که به موجب آن، فرانسیز دهنده اجازه بهره‌برداری از مجموع مالکیت‌های فکری را با محوریت علامت تجاری خود به همراه یک نظام خاص تجاری و راهبردهای حمایتی و فنی به فرانسیز گیرنده به منظور تولید و توزیع محصولات یا ارائه خدمات تحت کنترل و نظارت خود و معمولاً در قبال دریافت عوض می‌دهد.

قرارداد فرانسیز، حاوی مجموعه‌ای از عناصر ضروری و خصایصی است که هویت این قرارداد را تشکیک داده و آن را از سایر قراردادهای متمایز می‌کند. اتحادیه بین‌المللی فرانسیز^۴ این عناصر را شامل لیسانس علامت تجاری و غیر قابل انتقال بودن قرارداد از جانب فرانسیز گیرنده و تعامل مستمر میان طرفین قرارداد می‌داند اما به باور جامع‌تری عناصر دیگری را باید به موارد فوق افزود: علامت تجاری به همراه سایر اشکال مالکیت فکری تعامل مستمر میان واگذارکننده و گیرنده فرانسیز فعالیت تحت تدابیر فرانسیزدهنده و مطابق نظامی که متضمن الگوهای مشترک برای تجارت است و استقلال نسبی فرانسیزگیرنده. در قرارداد فرانسیز اجازه استفاده از علامت تجاری فرانسیز دهنده نقش محوری دارد و تجارت تحت همین علامت سازمان‌دهی می‌شود.

از دیگر مشخصه‌های فرانسیز انجام تجارت یا مجوز فرانسیزدهنده و در موقعیتی مستقل از وی می‌باشد و گیرنده فرانسیز به عنوان نماینده یا مستخدم واگذارکننده عمل نمی‌کند بلکه هویتی مستقل داشته و مالک تجارت خود است و اگرچه تحت نظارت و خط مشی تجاری فرانسیز دهنده فعالیت می‌کند اما علامت شکست تجاری معطوف به خود اوست^۵ و ازجانب دیگر پیوستن به شبکه فرانسیز به معنای حرکت در قالب جدید تجاری و پذیرفتن قواعد یک هویت تجاری مشترک است که حتی گاه الزاماتی را به ظاهر وسیع‌ای بنگاه تجاری تحمیل می‌کند. بدین منوال زمانی که واگذارکننده فرانسیز تدابیر کنترلی خود را اعمال می‌کند استقلال گیرنده کاهش می‌یابد.

پرداخت ارزش استفاده از نظام تجاری فرانسیز دهنده و بهره‌برداری از مالکیت‌های فکری، بویژه علائم تجاری است که فرانسیز^۶ خوانده می‌شود. به طور معمول قراردادهای بین‌المللی معوض هستند جز در موارد استثنائی که شرکت چند ملیتی در شرایط ویژه- ای به یکی از توابع خود فرانسیز اعطا می‌کند. در تمایز قرارداد فرانسیز از قرارداد لیسانس باید گفت: لیسانس در مفهوم سنتی خود به اعطای مجوز به دیگری برای عرضه و توزیع محصولات و ارائه خدماتی تحت نام و علامت تجاری لیسانس دهنده است که امروزه بسیار متداول است. فرانسیز اجازه به کارگیری و استفاده از یک سیستم تجاری است که مالکیت‌های فکری از عناصر اصلی آن قلمداد می‌شود اما به آن محدود نمی‌گردد. فرانسیز با اعطای اجازه به گیرنده برای تولید و توزیع کالا یا خدمات و با رعایت الزام‌های متعدد و به عنوان بخشی از یک سیستم گسترده‌تر و بزرگتر، فراتر از لیسانس عمل می‌کند. به علاوه لیسانس بیش‌تر ناظر به محصول است اما فرانسیز، مجوز بهره‌برداری از یک نظام تجاری است. در لیسانس علامت تجاری، لیسانس دهنده به نظارت حداقلی در کنترل کیفیت بسنده می‌کند اما در فرانسیز این کنترل به میزان عمده و قابل توجهی است و برچگونگی اجزاء، ابعاد و جنبه‌های اساسی سیستم فرانسیز و نحوه استفاده از آن و عناصر دیگر قرارداد، نظارت و کنترل عمده می‌شود، که باید باتوجه به مفاد قراردادی با قانون حاکم حدود هریک را تعیین کرد. به تعبیر دیگر در فرانسیز، گیرنده امتیاز از آزادی عمل کمتری نسبت به لیسانس گیرنده برخوردار است.

با توجه به آنچه بیان شد می‌توان گفت که قرارداد لیسانس از قراردادهایی است که هیچ‌گونه مالکیتی در آن مستقل نمی‌شود و تنها اجازه بهره‌برداری، برای مدت معین، در برابر عوض معین واگذار می‌شود و مالکیت دارائی‌های فکری برای مالک باقی می‌ماند. لذا این نوع از قراردادها را نباید با قراردادهای انتقال مالکیت اشتباه گرفت. نکته دیگری که در مورد مجوزهای بهره‌برداری (لیسانس) باید ذکر شود این است که بهره‌برداری از موضوع عقد لیسانس جنبه شخصی داشته و قائم به شخصیت لیسانس‌گیرنده است و به همین دلیل

^۴ International franchise Association

^۵ Root, Stephan, the meaning of franchise . mc georglaw review 1991.p30

^۶ Franchise

لیسانس گیرنده جز در صورتیکه در قرارداد پیش بینی شده باشد، حق ندارد تحت لیسانس^۷ بدهد و از این حیث تفاوتی در قراردادهای ملی و بین المللی لیسانس وجود ندارد.

ویژگی و خصوصیتی که باعث می شود معاملات محصولات فکری عمدتاً از طریق لیسانس صورت پذیرند از این قرار است که برخلاف اموال نیز یکی که تصور استفاده همزمان بیش از یک شخص از یک مال مفروز ممکن نیست و همچنین این امکان وجود ندارد که با حفظ اصل مال، همان مال را به غیر واگذار کرد، اما در اموال فکری این امکان وجود دارد که واگذاری مال فکری به غیر یا اجازه بهره برداری از آن برای دیگران با حفظ اصل مال برای مالک هم انجام شود و بنابراین استفاده همزمان چند شخص از یک مال فکری به طور مفروز یا اجازه داشتن برای بهره برداری توسط اشخاص متعدد، متصور و عملی است. لذا چون در این نوع قرارداد مالک تنها اجازه بهره برداری را صادر می نماید مالکیت برای خود باقی است و ضرورتاً قرارداد لیسانس با لحاظ معنای لغوی آن مطرح و متناسب آن اهداف طرفین تنظیم و منعقد می شود. به این معنا که قرارداد مزبور مبتنی بر این توافق تنظیم می شود که اولاً اصل حق برای مالک محفوظ می ماند ثانیاً فقط اجازه بهره برداری از حق موضوع معامله، آن هم در محدوده های معین از لحاظ زمانی، مکانی، و نوع استفاده به دیگری اعطا می شود. مضافاً اینکه فقط اصل حق برای مالک به این مفهوم است که در راستای اعمال حق خود این اختیار را دارد که اجازه استفاده از حق موضوع معامله را علاوه بر طرف قرارداد فعلی برای دیگری هم صادر نموده و خود نیز از آن استفاده نماید مگر اینکه خلاف شده باشد. لذا چنین قراردادی با ویژگی های موصوف قرارداد لیسانس به معنای تخصصی آن خواهد بود. یعنی قراردادن که مخصوص اعطای مجوز برای بهره برداری از حق مالکیت فکری به دیگری در چارچوب شروط و تعهدات معین و تعریف شده می باشد.^۸

از دیگر ویژگی های قرارداد لیسانس وجود محدودیت های زمانی و مکانی است یعنی این نوع از قراردادهای محدود به زمانی خاص و قلمرویی جغرافیایی مشخص است که این امور استراتژی ها در مذاکره قراردادهای لیسانس می باشد. برای مثال طبق ماده ۳۳ ق ثبت اختراعات، عمر ورقه اختراع در ایران ۳۰ سال است حال اگر مدت حمایت از ورقه اختراع ۲۰ سال باشد بعد از این مدت اختراع در قلمرو استفاده عمومی قرار می گیرد و اگر مدت قرارداد ۲۵ سال باشد در این صورت لیسانس گیرنده باید طبق قرارداد برای حمایت قانونی و انحصاری ۵ سال هزینه هایی را بپردازد که دیگر وجود ندارد همچنین لیسانس نیز محدود به مکانی مشخص است و لیسانس گیرنده در محدوده توافق شده حق استفاده از موضوع لیسانس را دارد.^۹ لذا مالک پروانه تنها اجازه استفاده از پروانه را در حیطه جغرافیایی مشخصی به لیسانس گیرنده اعطا می نماید زیرا که پروانه اختراع به مالک آن اجازه می دهد که در کشور محل صدور، حسب مورد به طور انحصاری از آن استفاده نماید و دیگران را از استفاده منع نماید و در واقع این حق، قدرت و رقابت را از دیگر رقبا تاحدودی سلب می نماید. بدیهی است که مالک پروانه از این حقوق قانونی خود نخواهد گذشت. به عبارت دیگر فعالیت در بازاری که رقابت در آن به نفع مالک پروانه محدود شده است بسیار مطلوب تر است بنابراین وی ترجیح می دهد فعالیت لیسانس گیرنده را به بازاری محدود کند که یا برای وی مطلوبیت ندارد یا اینکه علی رغم مطلوبیت امکان رقابت در آن بازار را ندارد.

شروط اساسی قراردادهای امتیاز حق بهره برداری

شرطهای اساسی قرارداد از جمله شامل حقوق و تعهدات طرفهاست که براساس مقصود و هدف آنان از انعقاد قرارداد می تواند متفاوت باشد. این شرایط به طور کامل تابع اراده ی دو طرف قرارداد است و چنانچه با نظم عمومی و اخلاق حسنه منافات نداشته یا با قوانین آمره در تعارض نباشد، صحیح و معتبر تلقی می شوند

۱- تعهدات پدیدآورنده، ناشر یا تهیه کننده

۱-۱- تحویل موضوع قرارداد

اگر نرم افزار به عنوان بسته ی نرم افزاری جنبه ی تجاری یافته باشد، تحویل قالب های فیزیکی (دیسکت، سی دی یا دی وی دی) از تعهدات اصلی پدیدآورنده یا اشخاصی است که بهره برداری از حقوق مادی نرم افزار را به نمایندگی از پدیدآورنده منتقل کرده اند. اگر نرم افزار به طور مستقیم تحویل مشتری شده باشد، قرارداد امتیاز ممکن است قبل از تحویل نرم افزار امضای شود. در این صورت، نفع شرط راجع به تحویل در پیش بینی تعهد پدیدآورنده یا توزیع کننده برای تحویل در تاریخ یا مهلت های معین خواهد بود.

۱-۲- نصب

یکی دیگر از تعهدات قرارداد امتیاز بهره برداری می تواند نصب نرم افزار روی رایانه و منطبق کردن آن با سایر نرم افزارها باشد. در قرارداد باید شرایط نصب نرم افزار از جهت اشخاصی که نصب بر عهده ی آنان است، شرایط مالی و نیز شرایط فنی را پیش بینی شود.

⁷ souslicence

^۸. حسینی افروز، محمد، ص ۸۶

^۹. انصاری مهدی، قرارداد بین المللی لیسانس تکنولوژی، نشریه حوزه و دانشگاه، شماره ۱۳۸۴، ۴۴، ص ۸۷

۱-۳- ضمانت در قبال کاربر

قرارداد امتیاز می‌تواند حاوی شرطی باشد که براساس آن، پدیدآورنده یا توزیع‌کننده از مشتری/کاربر خود در مقابل هرگونه تقلید و شبیه‌سازی مرتبط با نرم‌افزار موضوع قرارداد ضمانت می‌کند. این شرط که به ضمان درک نیز معروف است، می‌تواند حاوی ضمانت‌های مختلفی از کاربر باشد که از آن جمله می‌توان به تضمین خسارت‌های وارد شده به کاربر، تعویض جزئی یا کلی نرم‌افزار با یک نرم‌افزار اصیل و اصلاح نرم‌افزار از دهگذر نبود ساختن قسمت‌های شبیه‌سازی شده اشاره کرد. پدیدآورنده می‌تواند ضمانت‌های دیگری در قبال کاربر بر عهده گیرد؛ مانند ضمانت قالب فیزیکی نرم‌افزار، انطباق نرم‌افزار با شرایط قراردادی نگه‌داری رایگان و خسارت‌های ناشی از نرم‌افزار.

۲- حقوق و تعهدات مشتری

۲-۱- محدوددهی امتیاز بهره‌برداری

در قرارداد امتیاز بهره‌برداری، باید حقوق انتقالی جداگانه مشخص شود. به عبارت دقیق‌تر، باید مشخص شود که حق بهره‌برداری چه مواردی را شامل می‌شود. این موارد براساس دستورعمل اروپایی مورخ ۱۴ اوت ۱۹۹۱ درباره حمایت حقوقی از نرم‌افزارها- که کشورهای اروپایی عضو آن را در قوانین داخلی خود گنجانده‌اند- عبارت‌اند از: حق تکثیر؛ حق ترجمه؛ اقتباس؛ تنظیم و اصلاح نرم‌افزار و تکثیر نرم‌افزار حاصل از آن؛ ارائه به بازار؛ گرفتن نسخه‌ی پشتیبان؛ و تجزیه‌ی نرم‌افزار. در قرارداد امتیاز باید محدوددهی هریک از این حقوق انتقالی به ویژه براساس مفاهیم زیر تعریف شود: مقرر بهره‌برداری، نوع سخت‌افزار، نوع و نگارش سیستم مورد بهره‌برداری، پیکربندی (تک پایانه، چند پایانه یا شبکه)، شخص کاربر، تعداد کاربران، تعداد نسخه‌های محافظت‌شده و مدت امتیاز.

۲-۲- دستیابی به برنامه‌های مبدأ

این قرارداد باید مشخص کند که آیا کاربر می‌تواند به برنامه‌های مبدأ دسترسی داشته باشد یا خیر. شرط مرتبط با برنامه‌های مبدأ پیش‌بینی می‌کند که آیا پدیدآورنده حاضر به واگذاری برنامه‌های مبدأ هم‌زمان با واگذاری در چه شرایطی انجام می‌شود. البته، ذکر این نکته ضرورت دارد که قراردادهای امتیاز مربوط به بسته‌های نرم‌افزاری در اغلب موارد کاربر را از دسترسی به برنامه‌ی مبدأ منع می‌کنند.

۲-۳- تعهد به پرداخت قیمت

کاربر یا مشتری باید باتوجه به روشی که در قرارداد پیش‌بینی شده است قیمت قرارداد یا عوض بهره‌برداری از حقوق را به پدیدآورنده یا توزیع‌کننده یا سایر صاحبان حقوق مؤلف بپردازد. قیمت قرارداد ممکن است مقطوع یا به شکل سهمی از بهره‌برداری باشد.

۲-۴- تعهد به رازداری

ممکن است قرارداد امتیاز بهره‌برداری حاوی شرط رازداری باشد؛ به نحوی که، کاربر بخشی از اطلاعات را سری قلمداد کرده و آنها را افشای نکند. این اطلاعات می‌تواند درباره‌ی اجزای نرم‌افزار، خود نرم‌افزار یا حتی وجود قرارداد امتیاز بهره‌برداری باشد.

۲-۵- تعهد به عدم رقابت

پدیدآورنده می‌تواند از کاربر بخواهد که نرم‌افزارهایی را که امکان رقابت با نرم‌افزار موضوع قرارداد را دارند، طراحی ندهد و از تجاری کردن آنها خودداری کند.

۲-۶- تعهد به عدم انتقال قرارداد به دیگری

قرارداد امتیاز بهره‌برداری می‌تواند متضمن این شرط باشد که بهره‌برداری قائم به شخص کاربر باشد؛ به نحوی که، وی حق انتقال جزئی یا کلی حقوق ناشی از قرارداد را به دیگری نداشته باشد مگر با موافقت قبلی و کتبی پدیدآورنده یا سایر صاحبان حقوق.

مدت امتیاز بهره‌برداری

مدت بهره‌برداری از حقوق مادی پدیدآورنده یا صاحبان حقوق باید در قرارداد امتیاز بهره‌برداری به روشنی معین شود. این مدت می‌تواند معین (محدود) یا نامعین (نامحدود) باشد. قراردادهای بهره‌برداری معین (چندماهه یا چندساله) شبیه اجاره‌ی نرم‌افزارند. کاربر دارای حق بهره‌برداری در طول دوره‌ی محدود است و این حقوق با پایان این دوره خاتمه می‌یابند. از نظر عملی، در قراردادهای با مدت معین، اقدام‌هایی که رعایت آنها از سوی کاربر در پایانی دوره الزامی است- مانند استرداد نرم‌افزار سفارشی به پدیدآورنده یا صاحبان حقوق و از بین بردن کپی‌های نرم‌افزار و ضمانت اجرای این تعهدات ذکر شوند. قراردادهای دارای مدت نامعین یا نامحدود در خصوص بسته‌های نرم‌افزاری بسیاری رایج‌اند. با وجود این، این دوره‌ی زمانی نمی‌تواند از دوره‌ی قانونی حمایت از حقوق مادی فراتر رود. این مدت در کشورهای مختلف متفاوت بوده و حسب مورد ۵۰، ۳۰ یا ۷۰ سال است. در حقوق ایران، این دوره ۳۰ سال از تاریخ پدید آوردن نرم‌افزار است.

به موجب دستورالعمل اروپایی راجع به حمایت حقوقی از نرم‌افزارها، این اشکال عبارتند از حق تکثیر، حق ترجمه، حق اقتباس، تنظیم و اصلاح نرم‌افزار و تکثیر نرم‌افزاری که از آن حاصل می‌شود، همچنین عرضه به بازار، گرفتن نسخه پشتیبان و تجزیه (دی کامپایل کردن) نرم‌افزار. لازم است در قرارداد محدوده هر یک از این حقوق به دقت مشخص شود. یکی از مواردی که در این خصوص از اهمیت ویژه برخوردار است، عبارت است از تعداد کاربرانی که به موجب قرارداد، محق به استفاده از نرم‌افزار خواهند بود. بر این مبنا، قرارداد بهره‌برداری از نرم‌افزار را می‌توان به سه دسته عمده تقسیم کرد:

انواع قراردادهای بهره‌برداری

۱- قرارداد بهره‌برداری تک کاربره:

به موجب چنین قراردادی، نرم‌افزار تنها بر روی یک دستگاه رایانه قابل استفاده خواهد بود. این نوع قرارداد عموماً برای نرم‌افزاری مورد استفاده واقع می‌شود که یا به صورت بسته‌بندی شده به کاربر عرضه می‌شود و یا از پیش بر روی دستگاه رایانه‌ای که تاکنون مورد استفاده واقع نشده، نصب شده است.

۲- قرارداد بهره‌برداری چند کاربره:

چنین قراردادی امکان استفاده از نرم‌افزار را برای چند کاربر فراهم می‌کند و برای مقاصد از قبیل استفاده در شرکت‌ها مناسب است. تعداد کاربران مجاز به استفاده از نرم‌افزار در چنین قراردادی ذکر می‌شود.

۳- قرارداد بهره‌برداری عمومی:

چنین قراردادی برای بهره‌برداری از نرم‌افزارهای متن‌باز^{۱۰} و رایگان مورد استفاده واقع شده و به کاربر، امکان به اشتراک گذاشتن، اصلاح و گسترش نرم‌افزار را می‌دهد.

ویژگی‌های قراردادهای لیسانس

قرارداد لیسانس عقدی است عهدی، در واقع قراردادی است که صرفاً موجب پیدایش تعهد و تکلیف قانونی برعهده‌ی یکی از طرفین آن می‌باشد. مانند قراردادی که در آن یکی از طرفین متعهد می‌شود خانه‌ای را طبق نقشه مشخص در برابر دستمزد معین که طرف دیگر متعهد به تسلیم آن به او می‌شود بسازد. درمقابل قرارداد تملیکی قراردادی است که موجب انتقال مالکیت مالی از یک طرف به طرف دیگر می‌شود اگرچه این انتقال تعهدهایی را نیز به دنبال دارد مانند فروش مال معین که در ضمن انتقال مالکیت، فروشنده را به تسلیم آن به خریدار نیز متعهد می‌کند^{۱۱}.

در خصوص معوض یا مجانی بودن قرارداد لیسانس باید گفت از آنجا که مجانی بودن قرارداد امری است استثنائی و اصل بر معوض بودن عقد و قرارداد است قرارداد لیسانس نیز تابع همین اصل می‌باشد. لیسانس‌دهنده متعهد است مالکیت‌های فکری موضوع قرارداد را در اختیار لیسانس‌گیرنده قرارداد و لیسانس‌گیرنده نیز در مقابل متعهد به پرداخت حق امتیازی است که عوض قرارداد محسوب می‌شود لذا وجود عوض از ارکان قراردادهای معوض است و قراردادهای لیسانس هم از این اصل مستثنا نیست. همچنین قراردادهای لیسانس را باید از قراردادهای تشریفاتی به حساب آورد زیرا غیر تشریفاتی و در نتیجه غیر مکتوب تصور نمودن چنین قراردادی با لحاظ وسعت و گستردگی تعهدات و شرایط خاص تحقق انتقال فناوری ممکن است. اما در این‌باره در حقوق ایران قانون خاصی برای انتقال فناوری وجود ندارد.

قرارداد تولید نرم افزار

ماده ۶ قانون حمایت از پدید آورندگان نرم افزار این قسم از قرارداد مربوط به نرم افزار را به رسمیت شناخته است. ماده ۶- پدیدآوردن نرم افزارها ممکن است ناشی از استخدام و یا قرارداد باشد در این صورت:

الف- باید نام پدیدآورنده توسط متقاضی ثبت به مراجع یاد شده در این قانون به منظور صدور گواهی ثبت، اعلام شود. ب- اگر هدف از استخدام یا انعقاد قرارداد، پدیدآوردن نرم افزار موردنظر بوده و یا پدیدآوردن آن جزء موضوع قرارداد باشد، حقوق مادی مربوط و حق تغییر و توسعه نرم افزار متعلق به استخدام کننده یا کارفرما است، مگر اینکه در قرارداد به صورت دیگری پیش بینی شده باشد.

ماده ۱۰ آیین نامه قانون فوق نیز از آن صحبت به میان آورده و چهارچوب مالکیت آن را توضیح داده است :
 ماده ۱۰- نرم افزار ممکن است به سفارش شخصی حقیقی یا حقوقی پدید آمده باشد. حقوق مادی نرم افزارهایی که مطابق ماده (۶) قانون پدید میآید به مدت مقرر در ماده (۱) قانون (۳۰ سال) متعلق به سفارش دهنده است، مگر اینکه برای مدت کمتر یا ترتیب محدودتری توافق شده باشد ولی حقوق معنوی نرم افزارهای موضوع این ماده متعلق به پدیدآورنده است.

مطابق بند ۳ از دستور العمل اروپا ۱۹۹۱ اماره (غیر مطلق) تعلق مالکیت نرم افزار به سفارش دهنده یا کارفرما وجود دارد و بنابراین طرفین اختیار توافق بر خلاف این اماره را دارند. ماهیت حقوقی این قرارداد نیز معین نبوده و عقد خاص نمی باشد و اصل آزادی قراردادی حاکم می باشد. در خصوص منبع برنامه باید گفت که اصولا باید تحویل سفارش دهنده شود (با توجه به قاعده عمومی ماده ۳۵۶ قانون مدنی) مگر اینکه تصریح به خلاف شود. تعهد به مطابقت، تعهد به تسلیم، آموزش ارائه اطلاعات لازم بعد از تسلیم، نصب و مطابقت با سیستم عامل مربوطه و... از تعهدات پدید آورنده می باشد و پرداخت قیمت، ارائه اطلاعات لازم در مورد مبنای طراحی نرم افزار، تدارک مادی و حقوقی لازم از جمله عناصر لازم و قراردادهای فرعی مانند بیمه نیز از جمله تعهدات مشتری یا سفارش دهنده می باشد.

ماهیت تولید نرم افزار سفارشی

بر پایه‌ی قرارداد نرم افزار سفارشی-که از آن به قرارداد توسعه‌ی ویژه هم تعبیر می‌شود- یک شخص حقیقی یا حقوقی (شرکت خدمات مهندسی انفورماتیک) برنامه یا مجموعه‌ای از برنامه‌های ویژه را به درخواست مشتری تولید کرده یا به اصطلاح طراحی می‌کند. کارکردهای برنامه باهم کاری پدیدآورنده یا صاحبان حقوق مادی مشخص می‌شود. توسعه‌ی نرم افزار حسب سفارش می‌تواند شکل‌های بسیار متفاوتی داشته باشد؛ مانند تغییرهای ساده‌ی یک نرم افزار استاندارد، توسعه‌ی یک برنامه‌ی کاربردی از رهگذر پایگاه‌های داده و طراحی کامل به کمک یک زبان برنامه‌نویسی.

ماده‌ی ۶ ق.ج.پ.ن. امکان ایجاد نرم افزار را در قالب قرارداد استخدام یا قراردادهای خصوصی پیش‌بینی کرده است. ماده ۱۰ آیین‌نامه‌ی اجرائی این قانون نیز در مقام توضیح ماده‌ی ۶ قانون به صراحت مقرر می‌دارد که نرم افزار ممکن است به سفارش شخص حقیقی یا حقوقی پدید آمده باشد.

موضوع قرارداد تولید نرم افزار سفارشی یا طراحی نرم افزار ویژه تحویل و تنظیم یک شی‌ی موجود نیست، بلکه ایجاد چیزی در آینده برای دستیابی به هدف مورد نظر است. در رویه‌ی قضائی فرانسه، قراردادی که اثر را سفارش می‌دهد، قرارداد پیمان کاری یا قرارداد اجرای خدمات نامیده می‌شود؛ زیرا، موضوع قرارداد انجام دادن خدمات است

در حقوق ایران، قرارداد طراحی نرم افزار سفارشی را باید عقدی نامعین توصیف کرد که صحت و اعتبار آن می‌تواند به ماده‌ی ۱۰ ق.م.مستند شود که قراردادهای خصوصی را در صورتی که مخالف قوانین آمره نباشند نافذ می‌شمارد. قراردادی که در آن شخصی به پدیدآورنده سفارش تولید یا طراحی نرم افزاری را می‌دهد، مشهور به قرارداد سفارش نرم افزار^{۱۲} است. از نظر حقوقی، می‌توان گفت ایجاد امری در آینده برای حصول هدف است که برخی آن را اجرای خدمات یا پیمان کاری می‌دانند. حال، این امر در حقوق ایران چه ماهیتی دارد؟

طرف‌های قرارداد

طرف قرارداد طراحی نرم افزار ویژه یا تولید نرم افزارهای سفارشی می‌تواند شخص حقیقی باشد (به نام پدیدآورنده) یا یک شرکت خدمات مهندسی انفورماتیک یا شخص حقوقی دیگر که پدیدآورنده‌ی حقوق مادی اثر خود را در قالب استخدام به آن منتقل خواهد کرد. در صورت اخیر، شخص حقوقی طرف قرارداد خواهد بود، ولی نرم افزار ویژه را شخص یا اشخاص حقیقی ایجاد خواهند کرد. عنوان شخصی که ایجاد نرم افزار را متعهد می‌شود می‌تواند مقاطعه‌کار یا پیمان کار باشد. طرف قرارداد می‌تواند شخص حقیقی یا حقوقی باشد که می‌تواند سفارش دهنده نام گیرد یا با عنوان مشتری یا کارفرما در قرارداد شناخته شود.

اگر بگوییم که سفارش گیرنده مستخدم و کارگر سفارش دهنده می‌باشد می‌توان معیار حقوقی تبعیت کارگر از کارفرما را در زمینه‌های اداری، مثل مبنای بودن زمان و ساعت حضور فرد در مکان کارفرما، به کارگیری وسایل کار کارفرما و همسو بودن تخصص در طرف و... دریافت؛ هرگاه تبعیت زیاد باشد، قرارداد تابع قانون کار است وگرنه می‌توان آن را شامل حقوق مدنی دانست و طرفین را در اعمال نظرات آزاد گذاشت. بر این اساس، باید تبعیت در اجرای دستور یا سفارش را ملاک دانست، یعنی هرگاه تبعیت کسی از دیگری در روند تولید نرم افزار زیاد باشد و نتوان استقلالی را برای تولید کننده شناخت در واقع می‌توان تولیدکننده را مستخدم طرف دیگر دانست اما هرگاه چنین تبعیتی نباشد یا عرفا اندک باشد این قرارداد ماهیت پیمانکاری دارد. برای تشخیص عنصر تبعیت مستخدم می‌توان برخی امارات را ذکر نمود؛ از جمله مالکیت ابزارهای اصلی تولید نرم افزار، مهارت تولیدکننده، نحوه درج شرط مدت، محل فعالیت و... رجوع کرد.

¹² Soft ware Bespoke

برخی نیز ملاک را برماهیت تعهد طرف قرارداده‌اند؛ اینکه تعهد به وسیله باشد یا نتیجه؛ هر گاه عمل شخص تعهد به نتیجه باشد، پیمانکاری است. همچنین، نهاد نزدیک دیگر به این نوع قرارداد (قرارداد سفارش نرم‌افزار) اجاره اشخاص است؛ اما تفاوتی نیز با آن دارد. در اجاره اشخاص، مستاجر شخصی را اجیر میکند تا کاری را برایش انجام دهد، ولی در قرارداد سفارش، شخص هدف را تعیین می‌کند و تعیین روش کار با برنامه‌نویس است. به عبارت دیگر، قرارداد اجاره ناظر به منافع است که هنوز وجود نیافته و ماهیت عقد مستمر است که در طول زمان تحقق می‌یابد، اما در قرارداد سفارش نرم‌افزار، سفارش‌دهنده تنها نتیجه را می‌خواهد و وجهی که می‌پردازد، ناظر به نتیجه است. پس در قرارداد سفارش، مستاجر صرفاً نیازش را مطرح می‌کند، اما ایده‌ها و روش‌های ساخت با برنامه‌نویس است. از این گذشته، مفروض در قرارداد اجاره اشخاص کار یدی است؛ اما در صورت مساله جاری، سروکار ما با کارفکری است.

بنابراین، ممکن است کسی به پدیدآورنده مراجعه می‌کند، نتیجه مشخص یا ویژگی‌های خاصی را بخواهد. مثال خرید از کارخانه ساخت خودرو می‌تواند به یاری ما بیاید: شخصی به شرکت خودروسازی مراجعه می‌کند و در حالی که هنوز خودرو ساخته نشده است، خودرویی را برای سال آینده از کارخانه خریداری می‌کند. در این فرض، شخص نتیجه مشخصی را ارایه می‌دهد تا طرف مقابل برای او ایجاد نماید و شخص صرفاً نمونه را می‌بیند اما آنچه محقق می‌شود بیع کلی است. در مورد نرم‌افزار هم اگر سفارش‌دهنده ویژگی‌هایی را شرط کند تا طرف مقابل تولید و طراحی نماید، خیلی دور از واقعیت نیست که این بیع کلی باشد.

ممکن است گاهی خود سفارش‌دهنده طرح و برنامه را بدهد و ایده‌ای از ناحیه برنامه‌نویس وجود نداشته باشد؛ بلکه صرفاً تخصص‌های فکری خود را در اختیار سفارش‌دهنده قرار می‌دهد؛ این صورت در ماده ۶ قانون حمایت از پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای مورد تصریح قرار گرفته است (سفارش نرم‌افزار از طرف استخدام پدیدآورنده). بنابراین از بین این سه صورت قانون ایران صرفاً در مورد حالت استخدامی حکم دارد که می‌گوید حقوق متعلق به نرم‌افزار متعلق به سفارش‌دهنده است (در ماده ۶ و ماده ۱۰ آیین‌نامه صرفاً قرارداد استخدام پذیرفته شده).

مهم‌ترین شرط قراردادهای تولید نرم‌افزارهای سفارشی شرطی است که حقوق طرف‌های قرارداد را از جهت مالکیت فکری ناشی از نرم‌افزار مشخص می‌کند. این شرط باید به نحوی نگاشته شود که به این پرسش اساسی پاسخ صریح و روشن بدهد که چه کسی مالک این نرم‌افزار خواهد بود. به عبارت دیگر، باید مشخص شود که نرم‌افزار به کسی تعلق دارد: کسی که آن را ایجاد می‌کند یا کسی که دستورهای لازم را برای ایجاد آن می‌دهد؟

در حقوق ایران، بر پایه‌ی ماده‌ی ۶ ق.ح.پ.ن. و ماده‌ی ۱۰ آیین‌نامه اجرائی آن، این حقوق متعلق به سفارش‌دهنده است. البته، ماده‌ی ۶ این امکان را برای طرف‌ها فراهم کرده که به نحو دیگری با یکدیگر توافق کنند. بنابراین، می‌توان در قرارداد تولید نرم‌افزار سفارشی پیش‌بینی کرد که حقوق مادی ناشی از نرم‌افزار که در نتیجه‌ی سفارش ایجاد می‌شود همچنان به پدیدآورنده تعلق داشته باشد و فقط حق استفاده از نرم‌افزار برای سفارش‌دهنده ایجاد شود.

در حقوق خارجی وضع به گونه‌ی دیگری است. در حقوق اروپایی، هرچند بند ۳ ماده‌ی ۳ دستورعمل اروپایی مورخ ۱۴ می ۱۹۹۴ برنامه‌های رایانه‌ای ایجادشده در نتیجه‌ی استخدام را متعلق به استخدام‌کننده یا کارفرما می‌داند، با توجه به اصل یادشده در ماده‌ی ۳ همان دستور العمل اشخاص حقیقی و حقوقی مورد حمایت اشخاصی‌اند که براساس قوانین ملی در زمینه‌ی حق مؤلف راجع به آثار ادبی از آنان حمایت می‌شود. به عبارت دیگر، با توجه به این اصل، وجود قرارداد اجاره‌ی کار یا خدمات یا انعقاد آن از سوی پدیدآورنده‌ی اثر فکری هیچ خللی به بهره‌مندی از حق شناخته شده برای وی وارد نمی‌سازد. در نتیجه، در خصوص قرارداد تولید نرم‌افزار سفارشی در حقوق اروپایی، اماره‌ی تعلق حقوق مادی به پدیدآورنده وجود دارد، ولی هیچ مانعی برای اینکه طرف‌ها نحو دیگری توافق کنند، وجود ندارد. حال آیا سفارش‌دهنده در قرارداد سفارش حق دسترسی به کد مبدا را دارد؟ باید به این سوال پاسخ مثبت داد؛ چون ایده از فرد بوده است، نتیجه هم متعلق به اوست و اقدام او بهره‌برداری ساده نیست. بنابراین سفارش‌دهنده حق دسترسی به کد مبدا را دارد و پیمانکار یا تولیدکننده در این قرارداد تعهداتی را به عهده دارد. از جمله:

۱- نرم‌افزار را مطابق ویژگی‌های خواسته شده تولید کند (تعهد مطابقت) ۲- تعهد به تحویل نرم‌افزار ۳- سایر تعهدات فرعی، شامل راهنمایی کردن، نصب نرم‌افزار، نصب از طریق افراد متخصص و... طرف مقابل هم (کارفرما یا سفارش‌دهنده) تعهد به تحویل گرفتن نرم‌افزار و تعهد به پرداخت بهای آن را دارد (م ۳۵۲ و ۳۵۱ ق.م).

در حقوق ایران، نه ق.ح.پ.ن. و نه آیین‌نامه‌ی اجرائی آن حاوی مقررات دیگری درباره‌ی ماهیت قرارداد سفارش نرم‌افزار یا شرطهایی که پیش‌بینی آنها در این گونه قراردادهای ضرورت دارد نیستند.

در حقوق خارجی نیز، شرایط خاصی که رعایت آن در زمینه‌ی قراردادهای سفارشی ضرورت داشته باشد مطرح نشده است. حتی قانون مالکیت فکری فرانسه که مواد متعددی را به انواع قراردادهای مرتبط با آثار ادبی و هنری اختصاص داده است - صرفاً جواز سفارش نرم‌افزار و آثار آن از حیث مالکیت فکری را بیان کرده است؛ به نحوی که، به نظر می‌رسد آزادی قراردادی در این زمینه مورد توجه قانون‌گذاران کشورهای مختلف قرار گرفته است. با وجود این، حقوق‌دانان با ارائه‌ی نمونه‌های قرارداد تولید نرم‌افزار سفارشی توصیه‌هایی کرده‌اند که توجه به آنها می‌تواند به حفظ حقوق طرف‌های قرارداد و شفاف‌سازی روابط قراردادی کمک کند.

تعیین تکلیف درباره‌ی برنامه مبدأ

هرچند براساس مقررات حقوق ایران حقوق مادی نرم‌افزار متعلق به سفارش‌دهنده است نه پدیدآورنده یا شرکت خدمات انفورماتیک که عهده‌دار انجام قرارداد می‌شود، باز هم تعیین تکلیف درباره‌ی مالکیت برنامه‌ی مبدأ ضرورت دارد. البته، در غیاب هرگونه شرطی در این باره، چنین فرض خواهد شد که برنامه‌ی مبدأ نیز متعلق به سفارش‌دهنده است؛ زیرا، لازمه‌ی اعمال هرگونه حقوق مادی راجع به نرم‌افزار دسترسی به برنامه‌ی مبدأ به منظور تکثیر، اصلاح و انجام هرگونه تغییری در نرم‌افزار است.

با وجود این، در مواردی که تهیه‌کننده‌ی نرم‌افزار می‌خواهد بخشی از حقوق مادی اثر را برای خود حفظ کرده و فقط حق بهره‌برداری از اثر را برای مدت معین به مشتری واگذار کند، ضروری است که حفظ حق دسترسی به برنامه‌های مبدأ برای پدیدآورنده یا شرکت خدمات مهندسی انفورماتیک و ممنوعیت مشتری از دسترسی به آن به صراحت در قرارداد پیش‌بینی شود.

تعهدات پدیدآورنده یا شرکت خدمات

تعهدات اصلی پدیدآورنده یا پیمان‌کار اجرای نرم‌افزار ویژه مطابق ویژگی‌های تشریح شد، (تعهد مطابقت) و تحویل این نرم‌افزار (تعهد به تسلیم) به کارفرماست. علاوه بر تعهدات اصلی، تعهدات دیگری هم در قرارداد برای پدیدآورنده یا پیمان‌کار قابل پیش‌بینی است که از آن جمله می‌توان به انتخاب یم مسؤول طرح در برخی موارد، آموزش کارکنان، نصب نرم‌افزار، تعهد به دادن اطلاعات ضروری به مشتری برای آگاه کردن او از مشکلاتی که ممکن است در طول اجرای تعهدات پیش آید و تعهد به راهنمایی مشتری اشاره کرد.

تعهدات مشتری و کارفرما

تعهدات اصلی کارفرما و مشتری به ترتیب عبارت‌اند از نرم‌افزار و پرداخت قیمت مورد توافق. سایر تعهدات نیز می‌تواند به تعهدات اصلی اضافه شود؛ مانند تعهد انتخاب نماینده، ارائه‌ی تمامی رکن‌های لازم اجرای موضوع قرارداد، تحویل برنامه‌ی آزمایش، انعقاد قراردادهای ضروری بیمه، تعیین تکلیف در این باره که آیا کارفرما می‌تواند سخت‌افزار و نرم‌افزار را بدون موافقت صریح پیمان‌کار اصلاح کند یا عیب‌های آن را برطرف سازد یا خیر.

ماهیت حقوقی قرارداد توثیق نرم‌افزار

برای بررسی دقیق‌تر این قرارداد، مفهوم و ماهیت آن از یک سو و تبیین موضوع وثیقه از سوی دیگر و نیز شرایط ضروری به نظر می‌رسد.

در حقوق ایران، براساس ماده‌ی ۷۷۴ ق.م.م. مال مرهون باید عین باشد و رهن دین و منفعت باطل است. بنابراین، وثیقه و رهن حقوق مالکیت فکری ناشی از نرم‌افزار در ایران ممکن نیست. در واقع، از این ماده چنین استنباط شده است که «اموال غیر عادی مانند حق تألیف و سرقفلی و مطالبات را نمی‌توان به رهن داد».

در حقوق فرانسه، برخلاف حقوق ایران، وثیقه‌های دین دارای دو عنوان رهن غیر مقبوض و رهن مقبوض یا رهن تصرف است. رهن غیر مقبوض با توجه به ماده‌ی ۲۱۱۴ قانون مدنی فرانسه حقی عینی است نسبت به اموال غیر منقول که به براءت از یک تعهد اختصاص داده می‌شود. براساس ماده‌ی ۲۱۱۶ این قانون، رهن غیر مقبوض می‌تواند قانونی، قضائی یا قراردادی باشد. در این گونه رهن، موضوع رهن از تصرف بده‌کار خارج نمی‌شود.

در مقابل، رهن مقبوض یا رهن تصرف با توجه به ماده‌ی ۲۰۷۱ قانون مدنی فرانسه قراردادی است که به موجب آن بده‌کار مالی را به عنوان وثیقه‌ی دین در اختیار طلب‌کار قرار می‌دهد. به موجب ماده‌ی ۲۰۷۲ این قانون، رهن مقبوض می‌تواند نسبت به مال منقول قرار داده شود و می‌تواند نسبت به مال غیر منقول قرار داده شود. سرانجام، براساس ماده‌ی ۲۰۷۳ همین قانون، رهن مال منقول طلب‌کار را مجاز می‌سازد تا از محل مورد رهن طلب خود را دریافت کند و از این جهت بر سایر طلب‌کاران امتیاز و برتری دارد.

بنابراین، در حقوق فرانسه که عین بودن مال مرهونه شرط صحت عقد رهن نیست، امکان وثیقه‌ی حقوق اقتصادی و مالی ناشی از تراوشتات فکری پدیدآورنده صحیح است. و معتبر شناخته شده است.^{۱۴} بر این اساس، قانون مالکیت فکری فرانسه ماده‌ی ۳۴-۱۳۲ خود را به قرارداد توثیق حق بهره‌برداری از نرم‌افزار اختصاص داده و شرایطی را برای آن ذکر کرده که از جهت وضع مقررات آمره در

^{۱۴} . code civil, cd. Dalloz 2003, pp. 1845, 1847, 1805, 1806

این زمینه از ویژگی‌های حقوق فرانسه به شمار می‌آید. بر پایه‌ی این ماده، «حق بهره‌برداری پدیدآورنده از نرم‌افزار که در ماده‌ی ۶-۱۲۲ توصیف شده می‌تواند مطابق شرایط زیر مورد توثیق قرار گیرد... توثیق حق بهره‌برداری باید به شکل کتبی تنظیم شود و در غیر این صورت باطل است...»

با توجه به این ماده مشخص می‌شود که قرارداد توثیق عبارت است از حق بهره‌برداری قراردادی که به موجب آن، حق بهره‌برداری پدیدآورنده‌ی نرم‌افزار مورد توثیق قرار می‌گیرد. در توصیف نوع وثیقه‌ای که بر حق بهره‌برداری از نرم‌افزار برقرار می‌شود، از رهن مقبوض یاد می‌شود.

هدف از برقراری چنین وثیقه‌ای نسبت به حقوق مادی نرم‌افزار، تسهیل تأمین هزینه‌ی نرم‌افزارهای جدید است. این وثیقه می‌تواند از سوی دست‌اندرکاران اعتبارات مالی بنگاه‌ها در بخش انفورماتیک که فعالیت عمده‌ی آنان توسعه‌ی نرم‌افزارهاست، مورد بهره‌برداری قرار گیرد.

از آنجا که مورد وثیقه خود نرم‌افزار نیست بلکه حق مالکیت فکری نسبت به نرم‌افزار است، حقوق‌دانان فرانسوی آن را نوعی وثیقه‌ی خاص نسبت به اموال غیر مادی تلقی می‌کنند. در واقع، نرم‌افزار صرف‌نظر از قالب آن دارای ارزشی است که می‌تواند مورد رهن قرار گیرد. در عین حال، حق استفاده‌ی صرف از نرم‌افزار نیز موضوع وثیقه نیست، بلکه حقوق مادی پدیدآورنده نسبت به نرم‌افزار است که در رهن تأمین‌کنندگان منابع مالی قرار می‌گیرد.

موضوع وثیقه

۱- حقوق مادی پدیدآورنده

هرچند ماده‌ی ۳۴-۱۳۲ قانون مالکیت فکری فرانسه از وثیقه‌ی حقوق مادی پدیدآورنده به‌طور کلی نام می‌برد، مسلم است که وثیقه می‌تواند فقط نسبت به یک یا چند حق مادی از قبیل حق تکثیر، حق ترجمه یا اقتباس واقع شود. در عین حال، درباره‌ی برقراری وثیقه نسبت به حق تکثیر یا توزیع موقت تردید شده است.

از سوی دیگر، توثیق حقوق مادی پدیدآورنده یا صاحبان حق با توجه به تصریح ماده‌ی ۳۴-۱۳۲ قانون پیش گفته منافاتی با توثیق مایه‌ی تجارتی موضوع قانون ۱۷ مارس ۱۹۰۹ فرانسه ندارد. در واقع، باید بین وثیقه‌ی مایه‌ی تجارتی که می‌تواند ارزش غیر مادی هم داشته باشد و وثیقه‌ی برقرار شده صرفاً نسبت به مال غیر عادی قائل به تفکیک شد. به بیان دقیق‌تر، حقوق مادی مربوط به نرم‌افزار می‌تواند هم به‌طور مستقل و هم به عنوان جزئی از مایه‌ی تجارتی موضوع وثیقه قرار گیرد.

۲- نرم‌افزارهای آینده

طراحی نرم‌افزار اغلب مستلزم صرف مدت نسبتاً زیادی است، درحالی‌که اعتبارات مالی باید قبل از ساخت نرم‌افزار در اختیار شخص حقیقی یا حقوقی قرار گیرد. بنا بر این، این پرسش مطرح می‌شود که آیا برقراری وثیقه نسبت به نرم‌افزاری که در آینده ایجاد خواهد شد ممکن است یا خیر.

برخی از حقوق‌دانان فرانسوی چنین وثیقه‌ای را ممکن و صحیح دانسته‌اند. آنان در این باره از یک سو به ماده‌ی ۱۱۳۰ قانون مدنی فرانسه استناد کرده‌اند که براساس آن، چیزی که در آینده ایجاد می‌شود می‌تواند موضوع تعهد قرار گیرد و از سوی دیگر، به دستور عمل اروپایی مورخ ۱۴ می ۱۹۹۱^{۱۵} درباره‌ی حمایت حقوقی از نرم‌افزارها متوسل شده‌اند که به موجب آن، اقدام‌های مقدماتی تهیه‌ی نرم‌افزار به خود نرم‌افزار تشبیه شده است.

در مقابل، برخی دیگر از حقوق‌دانان فرانسوی با استناد به بند سوم ماده‌ی ۳۴-۱۳۲ قانون مالکیت فکری فرانسه وثیقه‌ی نرم‌افزار آینده را صحیح نمی‌دانند. به نظر این عده، از یک سو ماده‌ی اخیر ثبت توثیق نرم‌افزار را در مؤسسه‌ی ملی مالکیت صنعتی فرانسه ضروری می‌داند و از سوی دیگر، لازمه‌ی ثبت نیز درج ویژگی‌های نرم‌افزار از جمله، برنامه‌های مبدأ و اسناد مربوط به کارکرد نرم‌افزار است. بدیهی است که برنامه‌ی مبدأ و اسناد کارکرد هنگامی در دسترس خواهند بود که کار ایجاد نرم‌افزار به پایان رسیده باشد. بنابراین، با توجه به شرایط قانونی، توثیق نرم‌افزاری که هنوز خلق نشده تا زمانی که برنامه‌های مبدأ یا اسناد کارکرد آن آماده نشده‌اند ممکن نخواهد بود.

به نظر می‌رسد که دلایل این گروه از حقوق‌دانان قوی‌تر بوده و با روح قانون هماهنگی بیش‌تری دارد؛ هرچند در عمل پذیرفتن نظر گروه نخست با هدف و مقصود از توثیق که تأمین منابع مالی بنگاه‌های تولید و تهیه‌ی نرم‌افزار است بیش‌تر هم‌خوانی دارد.

۳- کتبی بودن قرارداد مربوط به توثیق حقوق مادی نرم‌افزار

بر پایه‌ی بند دوم ماده‌ی ۳۴-۱۳۲ قانون مالکیت فکری فرانسه، «قرارداد توثیق باید به شکل کتبی تنظیم شود. در غیر این صورت باطل است». باوجود این، برخلاف توثیق مایه‌ی تجارتی، تنظیم سند رسمی یا سند عادی ثبت شده در مورد توثیق حقوق بهره‌برداری از نرم‌افزار ضرورت ندارد. این ماده فقط کتبی بودن قرارداد را اجتناب‌پذیر می‌داند، ولی مسلم است که طرف‌ها هنگام ثبت آن باید تمامی جزئیات مربوط به نرم‌افزار و شرایط قراردادی و حقوق مورد وثیقه را به دقت ذکر کنند.

در حقوق ایران، براساس بند ۱ ماده‌ی ۱۹۰ ق.م.قصد و رضای طرف‌ها یکی از شرایط اساسی معاملات است. به موجب ماده‌ی ۱۹۱ همان قانون، «عقد محقق می‌شود به قصد انشا به شرط مقرون بودن به چیزی که دلالت بر قصد کند». با توجه به مواد ۱۹۲ و ۱۹۳ ق.م.نیز، معلوم می‌شود که قصد می‌تواند از رهگذر اشاره (در مواردی که برای طرف‌ها یا یکی از آنان تلفظ ممکن نباشد) یا قبض و اقباض جز در مواردی که قانون استثنای کرده باشد به عمل آید. بدین ترتیب، وسایل اعلام اراده اهمیت‌ی ندارند و در اصل آزادی قراردادی نیز نفوذ تراضی و ضروری نبودن تشریفات به عنوان یکی از قواعد حاکم بر قراردادها پذیرفته شده است. به عبارت دیگر، «در حقوق کنونی، بیان اراده اصولاً تشریفات خاصی ندارد و توافق ساده اشخاص بین آنان پیمانی الزام‌آور است... در قانون مدنی به تکرار رضایی بودن عقد در موارد گوناگون تصریح و تأیید شده است».

در هیچ‌یک از مقررات قانونی ایران، در زمینه‌ی آثار ادبی و هنری، صحت قراردادهای مربوط به انتقال حقوق مادی به رعایت تشریفات از جمله کتبی بودن قرارداد مشروط نشده است. ۱۳/ به نظر برخی از حقوق‌دانان، «ضرورت کتبی بودن ناشی از آن است که مؤلف به اهمیت قرارداد پی ببرد».

در حقوق فرانسه، که خاستگاه قواعد مشترک حاکم بر قراردادهای بهره‌برداری است، نظریه‌ی غالب این است که تشریفات ناظر بر کتبی بودن صرفاً اقدامی احتیاطی برای اثبات تعهداتی است که بر عهده‌ی پدیدآورنده قرار دارد. در واقع، از آنجا که با توجه به ماده‌ی ۱۳۴۱ قانون مدنی فرانسه اثبات تعهدات مالی بیش‌تر از پنج هزار فرانک (اکنون معادل آن به یورو) با شهادت و اماره قابل اثبات نیست و دلایل کتبی در این موارد ضرورت دارد، قانون‌گذار فرانسوی از رهگذر الزام به کتبی بودن (۱۳). باوجود این، لایحه‌ی قانون جامع حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری و حقوق مرتبط جمهوری اسلامی ایران در ماده ۴۶ خود مقرر می‌دارد: «هرگونه واگذاری حقوق مادی و هرگونه اجازه انجام کاری که منوط به کسب اجازه پدیدآورنده یا دارندگان حق باشد بایستی کتبی و با امضای واگذارکننده و شخصی که به او واگذار شده یا اجازه‌دهنده و اجازه‌گیرنده باشد» قراردادهای مورد بحث، درصدد برآمده تا اثبات دلیل وجود هرگونه تعهد بر عهده‌ی پدیدآورنده به دشواری صورت پذیرد؛ امری که سرانجام به حمایت از پدیدآورنده منجر می‌شود.

تنها استثنای در این مورد قرارداد وثیقه‌ی نرم‌افزار است که با توجه به ماده‌ی ۳۴-۱۳۲ پیش گفته ضمانت اجرای بطلان برای آن پیش‌بینی شده است. به نظر می‌رسد که پیش‌بینی چنین ضمانت اجرائی در حقوق فرانسه برای وثیقه‌ی نرم‌افزار در کنار لزوم اعلان آن بدین منظور است که نه تنها کم‌ترین تردیدی در حقوق و تکالیف پدیدآورنده‌ی نرم‌افزار (وثیقه‌گذار) و طرف قرارداد (مرتبه‌ن) یا ذی‌نفع (ایجاد نشود، بلکه این قرارداد در مقابل همگان نیز قابل استناد باشد.

۴- اعلان توثیق

مطابق بند ۳۴-۱۳۲ قانون مالکیت فکری فرانسه، توثیق باید در دفتر مؤسسه‌ی ملی مالکیت صنعتی فرانسه که بدین منظور اختصاص می‌یابد ثبت شود. در غیر این صورت، این توثیق علیه اشخاص ثالث قابل استناد نخواهد بود. ثبتی که بدین ترتیب صورت می‌گیرد باید حاوی ویژگی‌های نرم‌افزار موضوع وثیقه به ویژه برنامه‌های مبدأ و اسناد مربوط به کارکرد نرم‌افزار باشد (بند سوم ماده‌ی ۳۴-۱۳۲). در صورتی که نگارش‌های جدیدی از نرم‌افزار پدید آید، نیازی به ثبت دوباره نخواهد داشت. ولی، چنانچه نرم‌افزار حاصل نگارش‌های جدید ناشی از نرم‌افزار ایجاد شده از سوی شخص دیگری باشد، باید رضایت پدیدآورنده‌ی اولیه به دست آید.

۵- آثار توثیق

۵-۱- عدم خروج از تصرف پدیدآورنده

همان‌طور که گفته شد، با توجه به ماده‌ی ۲۰۷۱ قانون مدنی فرانسه، در نتیجه‌ی قرارداد رهن مقبوض بده‌کار مال موضوع وثیقه را در اختیار طلب‌کار قرار می‌دهد. ولی، توثیق حقوق بهره‌برداری از نرم‌افزار دارای این ویژگی است که نرم‌افزار از تصرف پدیدآورنده خارج نمی‌شود و وب حق بهره‌برداری از نرم‌افزار را برای خود محفوظ نگه می‌دارد. بقای نرم‌افزار در تصرف پدیدآورنده به نظر برخی تهدیدی برای حقوق طلب‌کار است؛ زیرا، نمی‌تواند با شبیه‌سازی نرم‌افزار مقابله کند. هرچند طلب‌کار می‌تواند برنامه مبدأ را برای خود نگه دارد، این اقدام احتیاطی به مفهوم خروج نرم‌افزار از تصرف پدیدآورنده نیست؛ چه، وی می‌تواند به راحتی آن را تکثیر کند. بدیهی است که قالب فیزیکی نرم‌افزار به طریق اولی همچنان در تصرف پدیدآورنده باقی می‌ماند.

۵-۲- مدت اعتبار ثبت توثیق

براساس بند پنجم ماده‌ی ۳۴-۱۳۲ قانون مالکیت فکری فرانسه، ثبت توثیق جز در صورت تجدید قبلی آن پس از گذشت مدت پنج سال فاقد اعتبار خواهد بود و دستور عمل شورای دولتی شرایط اعمال این ماده را مشخص خواهد کرد. بنابراین، در پایان پنج سال، چنانچه ثبت توثیق تمدید نشود و حقوق مادی نرم‌افزار در وثیقه‌ی طلب‌کار باقی مانده باشد، چنین وثیقه‌ای در مقابل تشخیص ثالث قابلیت استناد نخواهد داشت.

۵-۳- نحوه‌ی اجرای قرارداد وثیقه

ماده‌ی ۳۴-۱۳۲ قانون مالکیت فکری فرانسه درباره‌ی چگونگی اجرای قرارداد وثیقه حقوق بهره‌برداری از نرم‌افزار سکوت کرده است. بنابراین، قرارداد مطابق شرایط حقوق عام درباره‌ی رهن مقبوض اموال منقول از جهت توقیف و تملک قضائی اجرا می‌شود. در مورد تملک قضائی، در واقع باید ماده‌ی ۲۰۷۸ قانون مدنی فرانسه اجرا شود که به موجب آن طلب‌کار مرتبه‌ی اول که طلب او پرداخت نشده است، می‌تواند از دادگاه بخواهد که مالکیت (حقوق مادی نرم‌افزار در خصوص مورد) پس از ارزیابی کارشناس به وی منتقل شود و یادر حراج به فروش رسد. هرگاه کسی بدهکار باشد، برای اینکه وثیقه‌ای برای بدهی خود داشته باشد و طلبکار هم تضمینی جهت رسیدن به طلب خود داشته باشد، بدهکار مالی را جهت این تضمین به رهن می‌گذارد تا هر وقت بدهکار بدهی‌اش را نپرداخت طلبکار از محل آن عین مرهونه به طلب خود برسد.

موضوع رهن با سرمایه‌گذاری ارتباط پیدا کرده است یعنی اگر فرد بخواهد عمل اقتصادی انجام دهد چون باید از لحاظ مالی و سرمایه لازم تامین شود پس باید به اشخاص حقیقی یا حقوقی مراجعه کند و وثیقه‌ای برای اجرای تعهد مطالبه کند. این وثیقه ممکن است موضوع فعالیت یا سرمایه‌گذاری باشد.

در مورد نرم‌افزار هم این حکم صادق است. مثلاً اگر فردی بخواهد مطالعاتی در مورد نرم‌افزاری انجام دهد ممکن است به فردی مراجعه کند که او را تامین مالی کند. تامین‌کننده هم می‌تواند وثیقه‌ای جهت پرداخت طلبش مطالبه کند بنابراین نرم‌افزاری که در آینده ایجاد خواهد شد، به عنوان وثیقه قرار داده می‌شود. همچنین ممکن است دارنده نرم‌افزار برای اخذ وام به شخص حقیقی یا حقوقی مراجعه کند و وام دهنده نیز ممکن است خواهان وثیقه گذاشتن نرم‌افزار باشد. آیا ممکن است این مورد را وثیقه نامید؟

به طور کلی، آیا می‌توان نرم‌افزار موجود یا آینده را به رهن گذاشت؟ ماده‌ی ۷۷۴ ق.م. بیان می‌کند که مال مرهون باید عین معین باشد و رهن عین و منفعت هم باطل است. بنابراین رهن عقد عینی است که قبض شرط صحت آن است. (ماده ۷۷۲). نرم‌افزار عین معین محسوب نشده و در پی آن، مشمول این هم نخواهد شد. پس می‌توان به این نتیجه منطقی رسید که رهن نرم‌افزار باطل است.

برخی هم این نظر را دارند که می‌توان به طلبکار وکالت داد تا دین را از مدیون وصول کند و از طریق وکالت از پدیدآورنده، آن را نزد خود رهن گذارد.^{۱۶}

اما به نظر می‌رسد می‌توان به نحوه دیگری این موضوع را بررسی کرد. در مسئله توثیق نرم‌افزار نباید فقط رهن را در نظر گرفت بلکه باید معنای عام وثیقه را ملاک قرار دهیم یعنی شامل ضمان و حواله هم بشود. می‌توان این گونه در نظر گرفت که فرد (دائن) می‌تواند مدیریت نرم‌افزار را در دست خود قرار دهد و کاربر، در عمل می‌تواند حق استفاده از آن را داشته باشد یا خیر. هرگاه مدیون یا پدیدآورنده نرم‌افزار در موعد مقرر قراردادی وجه را استرداد نکند، حق مادی آن به طور کامل و بعد از آن متعلق به وام دهنده است. در واقع در زمان وثیقه و قبل از پرداخت دین مدیریت و حق استفاده از نرم‌افزار متعلق به وام دهنده است و وام گیرنده تنها دارای حق معنوی و حقوق پایدار مادی است؛ در صورتی که دین را پرداخت، حقوق مزبور به او انتقال می‌یابد و در صورتی که از استرداد وام خودداری کند تنها دارای حق مالی نسبت به نرم‌افزار است.

قرارداد تولید ناشی از استخدام

حق ناشی از اثر تولیدی در استخدام در صورتی مطرح می‌شود که توسط کسی در هنگامی تولید شود که در استخدام کس دیگر و برای تولید آن اثر بوده است. حال، ممکن است تردید شود که اثر متعلق به کیست.

پیش از هرچیز باید بین استخدام و سفارش تفاوت نهاد و این دو را از هم متمایز ساخت. برای تشخیص قرارداد استخدام از سفارش می‌توان به احکام حقوق کار مراجعه کرد.

حال اگر کسی در استخدام دیگری است و نرم‌افزاری را تولید می‌کند، این نرم‌افزار متعلق به شخص حقوقی است یا حقیقی؟ ماده ۶ قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای در مورد مالکیت و حقوق نرم‌افزاری که ناشی از شرایط استخدامی تولید شده است پاسخ این پرسش را داده است. اگر رابطه استخدامی، جهت تولید نرم‌افزار خاصی باشد آن نرم‌افزار متعلق به کارفرماست؛ اما

اگر کارفرما فردی را استخدام کند و بگوید که فلان نرم افزار را تولید کن و مستخدم علاوه بر آن نرم افزار دیگری با هدف دیگری تولید کند و این تولید ناشی از خلاقیت او باشد، آن نرم افزار که ربطی به قرارداد استخدام ندارد متعلق به خود مستخدم است «بند ب ماده ۶». همچنین است هرگاه مستخدم برای انجام بهتر وظایف محوله اقدام به تولید نرم افزار نماید^{۱۷}.

بنابراین به شرطی حقوق مادی نرم افزار متعلق به استخدام کننده است که هدف از استخدام مذکور، خلق نرم افزار باشد؛ پس در صورت تردید، اصولاً پدیدآورنده نرم افزار صاحب حق است، نه کارفرمای او.^{۱۸}

در خصوص قرارداد استخدامی برنامه نویسان، یکی از موارد معمول خاتمه روابط و برقراری رابطه استخدامی با کارفرمای دیگر است. حال هرگاه برنامه نویس با تکیه بر اطلاعات حاصله در شرکت قبلی خود، برنامه ای کاملاً مشابه یا نیمه مشابه در شرکت دوم ایجاد کند، چه باید کرد؟ پاسخ این دعوا را در بسیاری از دعاوی حقوقی آمریکایی می توان یافت که تکثیر نیمه هوشیار را نیز حتی در صورتی که برنامه نویس نمی داند، واقعا تکثیری صورت می گیرد، منع می سازد.

نتیجه گیری

با توجه به آنچه در این مقاله در مورد انواع قراردادهای مرتبط با حقوق نرم افزار بحث شد منطقی تر آن است که بگوییم این قراردادها در حقوق ایران تابع هیچ یک از عقود معین ندانسته بلکه آن را عقدی نامعین و تابع ماده ۱۰ ق.م. که شرایط و آثار ویژه خود را دارد بدانیم. البته طبیعی است که قواعد عمومی قراردادها از جمله آن چه در ماده ۱۹۰ ق.م. راجع به شرایط صحت معامله آمده بایست رعایت شود و درواقع قراردادهای انتقال و اجازه بهره برداری از حقوق مالکیت فکری از لحاظ ماهوی باید با شرایط عمومی قراردادهای مذکور در قانون مدنی مطابقت داشته باشند. منتها در مورد سایر مطالب چنانچه قرارداد در خصوص امری ساکت باشد باید بر اساس اصول کلی حقوق و عرف و عادت تجاری نسبت به آن اظهار نظر نمود. درواقع اموال فکری را می توان در ردیف اموال عینی به شمار آورد؛ اما در مقام مقایسه نمی توان آن ها را در ردیف منفعت، حق یا عمل قرار داد چرا که منفعت از مال دیگر تولید می شود و استقلالی ندارد در حالیکه نرم افزار رایانه ای وجود استقلالی دارد و از مال دیگر تولید نمی شود. با اینکه قراردادهای راجع به برنامه های رایانه ای یا نرم افزارها از قواعد مشترک حاکم بر سایر قراردادهای حقوقی پیروی می کنند اما انتقال حقوق مادی مرتبط با نرم افزار ویژگی های خاص خود را دارد.

۱۷. صادقی نشاط، محسن، ص ۱۴۷

۱۸. زرکلام، حقوق مالکیت ادبی و هنری، صص ۹۵-۹۴

منابع و مراجع

- [۱] صابری، روح ا...، ص ۴۶
- [۲] حبییم، فرهنگ انگلیسی به فارسی، نشر بهزاد، چاپ دهم، ۱۳۸۳
- [۳] انصاری، م، قرارداد بین المللی لیسانس تکنولوژی، نشریه حوزه و دانشگاه، چاپ ۴۴، شماره، ۱۳۸۴
- [۴] حسن پور، م، بررسی ماهیت حقوقی حق امتیاز شریک رپ، مجموعه مقالات همایش بررسی ابعاد حقوقی فناوری اطلاعات، مرکز مطالعات توسعه قضایی قوه قضائیه، ۱۳۸۳
- [۵] زرکلام، س، حقوق مالکیت ادبی و هنری، انتشارات سمت، چاپ اول، ۱۳۸۸
- [۶] شهیدی، م، آثار قراردادها و تعهدات، انتشارات مجد، جلد سوم، ۱۳۸۲
- [۷] مسعودی، ع، حقوق مادی و معنوی نرم افزارهای پدید آمده در جریان استخدام، به نقل از زرکلام در حقوق مالکیت ادبی و هنری، چاپ دوم، ۱۳۸۹
- [۸] کاتوزیان، ن، قانون مدنی در نظم کنونی، چاپ ۲۹، انتشارات میزان، تابستان ۱۳۹۰
- [9] code civil, cd. Dalloz 2003
- [10]. Directive of 14 May 1994 on the legal protection of computer programs
- [11]. Root, Stephan, the meaning of franchise . mc georglaw review 1991. p30